

Mag. Gregor Artnik, Srednja šola Slovenska Bistrica, gregor.artnik@guest.arnes.si

## **Pregled vidnejših besedil v razdobjih literarnozgodovinskega razvoja sodobne slovenske mladinske fantastične pripovedi**

Izvirni znanstveni članek

UDK 821.163.6-312.9.09

### **POVZETEK**

Članek obravnava sodobno slovensko fantastično pripoved in njen razvojni lok od tridesetih let prejšnjega stoletja do prvega desetletja tega tisočletja. Namen raziskave je ne le izboljšati preglednost na področju tovrstnih besedil, ampak predstaviti tudi literarnozgodovinske poglede v zvezi s klasifikacijo in nastankom *klasičnih fantastičnih, fantazijskih ter znanstvenofantastičnih pripovedi* za mladino na naših tleh.

**Ključne besede:** sodobna mladinska fantastična pripoved, fantazijska pripoved, žanrski sinkretizem, fantastična književnost, slovenska mladinska književnost

## **An Overview of Prominent Literary Works in the Period of Literary and Historical Development of the Slovenian Fantastic Tale for Youth**

### **ABSTRACT**

This article deals with contemporary Slovenian fantastic tale for youth and its development from the nineteen-thirties to the first decade of the present millennium. The purpose of the survey is not only to improve the transparency in the field of such literary texts, but also to present a certain literary and historical overview

regarding the classification and the emergence of classic fantastic tale, fantasy and science fiction narratives for youth in Slovenia.

**Key words:** contemporary fantastic tale for youth, fantasy narrative, genre syncretism, fantastic literature, Slovenian young adult literature

Pri pregledu sodobne slovenske mladinske proze (Haramija, 2005a) je bilo ugotovljeno, da kratka in daljša sodobna mladinska realistična ter tudi fantastična proza nasploh uživata naklonjenost bralcev, dosegata velike razvojne premike ter visoko kakovost. Iz tega ne bomo izvzeli niti kategorije daljših, t. i. fantazijskih pripovedi, ki na Slovenskem »zoriijo« šele kratek čas, a navkljub svoji maloštevilnosti njihova priljubljenost strmo narašča, še posebej zadnjih nekaj let. Slovenska mladinska fantastična pripoved v širšem smislu, kamor prištevamo vse subžanre daljših in tudi kratkih fantastičnih pripovedi, je od svojih prvih zametkov v tridesetih letih dvajsetega stoletja s poskusom Josipa Ribičiča in njegovima kratkima pripovedma razvila edinstven razvojni lok. Vse do danes, ko o žanrsko enoviti fantastični pripovedi zaradi prepletanja dveh ali več inačic le-te včasih le stežka govorimo, so tovrstna klasična književna besedila vztrajala pri bolj ali manj enotni strukturi pripovedovanja. Pri tem še enkrat osvežimo bistvene prvine, ki jih zajema oznaka klasične mladinske fantastične pripovedi.

Za fantastično pripoved pa je značilno, da je sicer trdno zasidrana v realnem svetu, a da njen glavni junak, ponavadi otrok, na neki način odplava v svet domišljije, kjer se uresničijo vsa njegova hrepenenja in razrešijo vsi njegovi problemi. Na pot domišljije – na fantastično ravnino, kjer velja najvišji zakon: zakon pisateljevih in bralčevih želja, se ti otroci odpravijo praviloma tako, da je mogoče njihov prehod z realne na fantastično ravnino pojasniti z razlogi, ki veljajo v realnem svetu. V *Čarovniku Ujtata* Vide Brest obiskuje čarovnik malega Matjažka, ko ta leži v postelji bolan – in mu je dolgčas, ker je mama v službi. In tudi v tej fantastični pripovedi odpotuje v tem času glavni junak, bolni Matjažek, v fantastično deželo, kjer velja najvišji zakon, zakon njegovih želja (Kordigel Aberšek, 2008, str. 151).

Ob navedenih izhodiščih je potrebno dodati, da pojem daljše mladinske fantastične pripovedi (v širšem smislu) ob klasični fantastični pripovedi zajema tudi subžanra znanstvenofantastične in fantazijske pripovedi, ob tem pa ponekod uvaja še elemente grozljive/srhljive, utopijske, distopijske, nonsensne pripovedi, ki so plod pestrega razvojnega toka različnih družbenopolitičnih obdobij slovenske zgodovine. Glede na to, da tudi fantastična literatura mnogokrat odseva dejansko situacijo in družbene, moralne predstave, s precejšnjo gotovostjo ugotavljamo literarne vzporednice predvsem na začetku razvojne poti mladinske fantastične pripovedi, in sicer v času med obema vojnama. Zanimivo je, da standardna opre-

delitev literarnozgodovinskih obdobij in smeri (v katerih se je uresničevala slovenska mladinska književnost) v dotičnem primeru le malo pripomoreta k preglednosti zastavljenega cilja. Poraja se vprašanje – kako z določene distance<sup>1</sup> gledati na razvijajočo se literaturo, ki je s svojo pojavnostjo ne samo zaznamovala slovenski literarni prostor, ampak tudi navduševala ter konec koncev vzgajala s poučnimi, humanimi in izvirnimi idejami. Da bi lažje uvideli značilnosti posamičnih literarnih in zunajliterarnih vplivov na mladinsko fantastično pripoved, smo časovni razpon od začetkov do književne »emancipacije« klasične fantastične pripovedi, nadalje pa upoštevajoč moderne vplive žanrskega sinkretizma v času vse do danes, razdelali v enotna razdobja, ki pripomorejo k večji preglednosti besedil s skupnimi (vsaj kronološkimi) smernicami v razvoju. Dodali smo še okvirno časovno razporeditev in nekaj izpostavkov vidnejših leposlovnih besedil, s katerimi se ponaša žanr slovenske mladinske fantastične pripovedi.

### *Povojno obdobje in mladinska fantastična pripoved*

Za prve korake v razvoju fantastične pripovedi v okvirih mladinske književnosti na Slovenskem gredo po mnenju Milene Blažič zasluge prav Josipu Ribičiču z »manj izrazitima« fantastičnima pripovedma, ki se kljub nekaterim podobnostim razlikujeta od klasične avtorske pravljice in kratke sodobne pravljice.<sup>2</sup> Če seveda upoštevamo bistveni razločevalni kriterij literarnega prostora, sta obe Ribičičevi besedili glede na dogajalni kraj do določene stopnje motivirani z resničnostjo, v kateri v povsem ločenem svetu (a kljub temu znotraj našega) prebivajo človeku po obnašanju nenavadno podobni živalski liki. Prezreti pa ne moremo niti zunanega obsega in členitve na poglavja; njun obseg niha med štiridesetimi in šestdesetimi stranmi. Nasploh reprezentativnih besedil žanra v tem času resda ni bilo mnogo, a je zanimivo tudi to, da kljub vojnim razmeram in družbeni stiski ni nastalo več mladinskih fantastičnih pripovedi, ki bi bile tematsko strogo zavezane življenju v obdobju vojne. S tem v zvezi naj omenimo tudi prozo Antona Ingoliča in Saša Vuge, ki sta v fantastično pripoved vnesla pridih in motiviko vojnega življenja. Njuni prozni besedili z vtkano zgodovinsko tematiko se sicer razlikujeta glede na literarni kraj, saj se *Škorenjček Matevžek* (1955) pogloblja v boj za nacionalno svobodo, še posebej primorskega področja, ki je že pred vojno bilo izpostavljeno fašizmu. *Udarna brigada* (1946) pa v avanturističnem duhu podpre osrednje partizanske narodne ideje in boj za osvoboditev celotnega jugoslovanskega ozemlja ter tako seže izven matičnih meja, in sicer v precej oddaljeno Srbijo. Glede na

<sup>1</sup> Namenoma uporabljena besedna zveza nakazuje zaskrbljenost v zvezi s prevladujočim resničnostnim načinom upovedovanja.

<sup>2</sup> Milena Mileva Blažič (2002) kot opozicijo realistični pripovedi predstavi fantastično pripoved, in sicer kot »vrsto pripovedne proze, v kateri prevladujejo fantastične ali izmišljene pripovedne prvine (književne osebe, čas, prostor in dogajanje)« (str. 664). Izhajajoč iz te precej ohlapne definicije, Ribičičevi deli nedvomno uvrstimo v kategorijo fantastičnega tipa pripovedi; se pa poraja vprašanje, v kolikšni meri izpolnjujeta tudi stroga strukturna določila klasične fantastične pripovedi po Klingbergu ali Müllerju. Odveč tudi ni razmislek o sorodnih lastnostih krajših fantastičnih pripovedi in sodobnih pravljic, o katerih je natančneje spregovorila že Marjana Kobe.

čas nastanka besedil in pogojno stopnjo demokratičnega izražanja misli v javnosti najbrž ni naključje, zakaj sta oba avtorja uporabljala personifikacijo literarnih likov, ki v pripovedih žive v svetu, sovpadajočem z našo resničnostjo; prav tako pa le-ti v njem delujejo suvereno in so zaslužni za narodno herojstvo. Škorenjčkovi in Borčkove igrčke tako zastopajo narodovo gorečo željo po svobodi in neodvisnosti. Vugovo fantastično pripoved je Berta Golob v spremni besedi umestila v mladinsko slovstvo kot moderno lirično pravljico, Ingolič pa je svoje delo podnaslovil kot pravljico iz naših velikih dni.

Prvo razdobje razmaha mladinske fantastične pripovedi na Slovenskem sta prav gotovo zaznamovali predvsem dve klasični fantastični pripovedi: *Potovanje v tisočera mesta* (1956) in pol desetletja kasneje še eminentna mladinska fantastična pripoved *Drejšček in trije Maršovčki* (1961), ki se proslavi tudi s precejšnjim »odmerkom« znanstvenofantastičnih elementov. Obe pripovedi (sicer obsežni, a tematsko precej različni) v širšem smislu prištevamo med fantastične in veljata za izrazitejše primere tovrstne mladinske literature. Obema pripovedma lahko ob bok postavimo tudi Snojevo *Barabákos in kosi* (1969), ki se poleg obsega (preko sto strani) ponaša tudi z avtonomno Kosjo državo, locirano prav sredi naše resničnosti, tam nekje pod Rožnikom. Znanstvenofantastična proza za otroke in mladino nima edinega predstavnika v *Drejščku in treh Maršovčkih* (1961). Na tem mestu bi želeli izpostaviti tudi kratko znanstvenofantastično pripoved *Pobegli robot* (1967), prav tako delo Vida Pečjaka, ki se s svojim obsegom gotovo ne more primerjati s prej navedenimi, je pa v slovenskih in tujih mladinskih literarnih krogih postala prav tako priljubljena, saj je med drugim svojo drugo podobo uzrla tudi v uspešni radijski igri z uvrstitvijo med pet najboljših radijskih in televizijskih iger na enem izmed japonskih književnih festivalov. Vsem navedenim besedilom sta poleg vloge otroškega (kot glavnega) literarnega lika brez izjeme skupni: pacifistična ideja (posredovanje zoper nemire, nestrpnost, vojno, ki so kot izvor slabega prikazani v vsakem primeru le v povezavi s človeštvom, ne pa tudi v povezavi s predmeti in živalmi) in želja po pravičnosti. Večinoma v besedilih odseva tudi socialistični duh, ki v zunajliterarni resničnosti vlada družbenopolitičnim razmeram tedanjega avtorskega ustvarjanja.

### *Sedemdeseta leta dvajsetega stoletja*

V šestdesetih in sedemdesetih letih so se v slovenskem strokovnem literarnem prostoru razširila poimenovanja za krajša fantastična besedila, kot so na primer: fantazijska pravljica, moderna domišljajska zgodba, domišljajska pripovedka. Dejansko pa je stroko k precej prisiljenemu reagiranju v zvezi s tipologizacijo besedil silila sama pojavnost krajših fantastičnih pripovedi, ki so s svojo tematsko pestrostjo pri proučevanju marsikdaj predstavljala precejšen zalogaj. V tem obdobju po obsegu izstopajo predvsem besedila: *Trije konji* (1970) Vitomila Zupana, ki s svojo tipično zgradbo mladinske fantastične pripovedi ne odstopa od kriterijev kla-

sičnega poimenovanja žanra po Klingbergu; *Avtomoto mravlje* (1975) Jožeta Snoja, s katerim tudi tega avtorja uvrščamo v kategorijo fantastične pripovedi o osebah (v tem primeru otroški liki) iz vsakodnevne sveta, ki so predstavljene v magično-mitični svet;<sup>3</sup> prav tako pa tudi pripovedi Kristine Brenkove *Srebrna račka, zlata račka* (1975) ter *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka* (1972), v katerih sta povod za prestop »magične« meje med resničnim in domišljijским svetom spanec in prometna nesreča. Reprezentativna lastnost avtoričine fantastike so živali (račka, lisička, psi ...), ki vodijo otroške like po irealni sferi vse do trenutka, ko se v resničnosti njihovo stanje stabilizira in so le-ti pripravljeni na ponoven »vstop« v realnost. V *Treh konjih* denimo deček Mak zaradi neposlušnosti pade skozi razpoke v ledu in dogajanje se posledično prestavi na irealno raven, kjer ga Črni knez zadrži sedem dolgih let, ki pa v »resničnosti« pomenijo precej krajše časovno obdobje okrevanja v bolnišnici.

V navedenih fantastičnih pripovedih opažamo podoben vzorec dogajanja glede na literarni čas in prostor, hkrati pa opozarjamo tudi na njihovo zgodbeno kompleksnost, ki v smislu pripovednosti prekaša (kratko) sodobno pravljico. Ob tem namenimo nekaj pozornosti tudi fantastičnim pripovedim Kajetana Koviča, Vitomila Zupana, Iva Zorman in Polonce Kovač, ki so zasidrane v sicer realnem življenju mestnega otroka, v katerem nastopajo oživiljeni predmeti in igrače. Moderne okoliščine dogajanja v besedilih (o stricu hladilniku, čarovniku Ujtataju,<sup>4</sup> o *Storžkovem popoldnevu* in prijatelju Pikiju Jakobu) obravnavajo sodobne probleme pomanjkanja kakovostnega časa, ki bi ga posameznik naj preživel z otroki. Pripovedi obravnavajo tematiko sodobnega in civiliziranega človeka, ki ga je prevzela pretirana skrb za uspeh in materialne dobrine, ob tem pa njegovi otroci preživljajo čas z namišljenimi prijatelji ter tako iščejo starševsko bližino in bivanjski smisel.

Posebej bi želeli izpostaviti še dve fantastični pripovedi Svetlane Makarovič, o Glilu in Glalu ter kosovirjih na leteči žlici. Omenjeni pripovedi sodita v sam vrh priljubljenih fantastičnih besedil slovenske mladinske književnosti, izstopata pa po svoji zgodbi, ki izvira iz dveh paralelnih svetov – človeškega in sveta Kosovirije. Dodaten razlog za njuno uspešnost je slikovita pripovedna tehnika, ki jo je avtorica integrirala v fantastično besedilo. Če smo za Ribičičeva fantastična teksta presodili, da nekako veljata za predhodnika klasične fantastične pripovedi, potem omenjeni pripovedi Svetlane Makarovič veljata za predhodnici v razvoju slovenske fantazij-

<sup>3</sup> V Snojevem besedilu je dežela Mravljevo prirejena že precej znanstvenofantastično. To je moč podpreti s tehnološko zelo razvito družbo kraljestva, kjer vlada Mravljinica Mravljinica VIII. V pripovedi so mravlje predstavljene kot bionična bitja, hrumeči buldožerji, tanki ali oklepniki. Besedilo ob elementih čistega fantastičnega uvaja tudi elemente distopije in znanstvene fantastike.

<sup>4</sup> V fantastični pripovedi *Veliki čarovnik Ujtata* (1974) se Vida Brest posveča moderni socialni tematiki, sodobnemu človeku in njegovim eksistenčnim mankom. Za sredstvo prehajanja med realno in irealno sfero dogajanja uporabi bolezensko stanje oziroma hudo vročico, s katero se spoprijema osrednji literarni lik, tj. deček Matjažek. Zanimivo je, da dokler je fantek bolan, je venomer v stiku s čarovnikom Ujtatajem in tako s pozitivno platjo modernega življenja, ki deloma vpliva tudi na njegovo resničnostno plat. Takoj ko okreva, pa se Ujtata poslovijo in čudežno izgine, s tem pa se dogajanje v celoti prestavi nazaj na socialno bolj okrnjeno in ne preveč mikavno resničnostno raven.

ske pripovedi, ki se je pri nas uveljavila z Andrejem Ivanušem in Markom Robnikom šele na začetku tega tisočletja.

### *Osemdeseta leta dvajsetega stoletja*

O novem valu ustvarjalnosti v osemdesetih letih dvajsetega stoletja spregovori že Alojzija Sosić (2000), ki ugotavlja, da je tudi v Sloveniji

t. i. 'nova proza' začela obnavljati nekatere literarno manj cenjene žanre, med njimi znanstveno fantastiko in pravljico, tako da so že sedemdeseta leta, še bolj pa osemdeseta, razprla svoj literarni prostor fantastičnim prvinam. Pri stapljanju žanrov med seboj je odigrala pomembno vlogo ravno fantastika, ki se je naselila predvsem v takratno prevladujočo kratko prozo in poezijo. Ko je v osemdesetih letih ustvarjanje romanov upadlo, je v devetdesetih svoj primanjkljaj nadomestilo z množico modificiranih fantastičnih žanrov, kot so pravljčki, anti/utopični, grozljivi oziroma srhljivi roman (str. 149).

Avtorica je gotovo imela v mislih pretežno književnost, namenjeno odraslemu bralcu; podobno pa ugotavljamo tudi na področju mladinskih fantastičnih žanrov. Dodajamo le še nonsensni, poetološki in okoljski tip pripovedi, ki tudi sodelujejo pri pojavu žanrskega sinkretizma v sodobni slovenski mladinski fantastični prozi. Prav stapljanje žanrov mnogokrat zabriše mejo med kratko fantastično pripovedjo in kratko sodobno pravljico,<sup>5</sup> včasih pa tudi med klasičnim fantastičnim in poetološko »obteženim«<sup>6</sup> proznim fantastičnim besedilom. Pojavi se razmeroma nov, obogaten način mladinskega fantastičnega literarnega upovedovanja,<sup>6</sup> ki do tedaj še ni bil prisoten. Gre za nastajanje besedil z izrazitimi znanstvenofantastičnimi elementi, ki izkazujejo vpliv znanstvenega napredka oziroma tehnologije na posameznika v družbi. Ravno v to kategorijo bi v osemdesetih letih lahko uvrstili Pečjakovo kratko znanstvenofantastično pripoved *Kam je izginila Ema Lauš?* (1980) iz istoimenske zbirke za mladino in odrasle ter Dolinarjev tekst *Dnevnik Jureta Novaka ali Mladi Krpani potujejo na Luno* (1980).

Nadrealno-komična<sup>7</sup> pripoved Nika Grafenauerja o *Majhnici* (1987) in Snojeva o *Domnu Brezdomem in deklici Brezimeni* (1985) predstavljata povsem drugačen pristop fantastičnega literarnega ustvarjanja. Prva namreč sodi v mejno območje med poetološko obarvano pravljličnostjo in klasično fantastično pripovedjo, kar se bralcu razkrije z zgodbo o deklici Majhnici, ki, kot kaže, zaspí na zelenem

<sup>5</sup> Vse bolj se zdi razumno, da bi mladinska prozna literarna dela, ki po zunanjem obsegu presega deset strani in združujejo prvine različnih tipov fantastične pripovedi po Klingbergu (v količinsko zmernejši in manj kompleksni obliki), kot tudi vse druge fantastične pripovedi do približno petdeset strani šteli v kategorijo *kratke fantastične pripovedi*. Takšne pripovedi navadno obravnavajo le en osrednji dogodek, literarnih likov, ki v njem nastopijo, je manj.

<sup>6</sup> Tovrsten znanstvenofantastični pripovedni način je bil prvič uporabljen v Pečjakovem *Drejkcu in treh Marsovcích* (1961).

<sup>7</sup> Pojem uvede Göte Klingberg v *The Fantastic tale for children* (1970).

tramvaju in tako prestopi mejo med realnim in domišljijjskim. Otroški lik obišče nonsensno predstavljene dežele: Paralonijo, Paradonjo in Uranijo, v katerih živijo nenavadna bitja tuje vrste. *Majhnica* ima tudi svoje nadaljevanje, ki ga Grafenauer predstavi z *Mahajano in drugimi pravljicami o Majhnici* (1990), saj morda celo stopnjuje tradicijo o domiselnem svetu, ki je in istočasno tudi ni. Obe fantastični (poetično-fantastični) pripovedi uporabljata elemente distopije in nonsensa, hkrati pa z otroško igrivostjo prikažeta tisti fantastični svet, v katerega lahko verjamemo ali pa tudi ne.

Druga distopična in poetološka fantastična pripoved, ki je za bralčevo razumevanje precej trd oreh, prihaja izpod peresa Jožeta Snoja. Dogajalni prostor v *Domnu Brezdomem in deklici Brezimeni* (1985) je paralelni svet sodobnega mesta, ki živi na videz »prazno zgodbo«. Naseljujejo ga bitja brez zdrave pameti, ki delujejo po principu črednega nagona (npr. poskakovalci) ali pa obstajajo zgolj zato, da so v posmeh samim sebi in svetu, kakršnega si bralec niti ne želi. Besedilo je razdeljeno na dva pripovedna tokova: na zgodbo o Brezimeni, v kateri gre za nenavaden, sicer pa spontan pogovor med pripovedovalcem in bralcem; drugi del pa je obsežna zgodba o Domnu Brezdomem, ki kot klateški fante išče deklico z najlepšim glasom. Tava po mestnem podzemlju v času prihajajoče zime, njegova zgodba koleba med sodobno resničnostjo in antiutopičnimi sanjami oziroma med utrinki iz njegove podzvesti. Literarni liki, ki jih Domen srečuje, niso tipični za fantastično pripoved in se od njenega splošnega vzorca znatno oddaljujejo. Še več, liki se zdijo kot metaforična poimenovanja za nekaj vrednejšega – za deklico Brezimeni, na primer, bralec ob koncu pripovedi ugotovi, da je slepa in je ljubezen. Pripoved s svojo nenavadnostjo v bralcu vzbuja začudenje in ga drži v elementu negotovosti od začetka do konca, saj recimo Domna v zaključku zgodbe (medtem ko prehaja iz zavestnega v nezavedno stanje) napadajo besede, čisto sklepni del pa je tako dvomljiv, da bralcu ne posreduje jasne informacije o tem, kaj se z naslovnim (anti)junakom dogaja – ali umre ali pa v neskončnost išče Brezimeni, ljubezen oziroma Žensko z imenom, kot jo poimenuje sam pripovedovalec.

*Palčki so! Za vse tiste, ki še hodijo s plišastimi medvedki spat* (1989) je še eno Snojevih modernih besedil, ki ga, kljub temu da ga je Jože Horvat v spremni besedi poimenoval kot pravljico o palčkih, uvrščamo med daljše fantastične pripovedi. Tekst je svojo specifičnost pridobil ravno z vključevanjem mitološko-pravljичnih elementov, medtem ko je zgodba zasidrana globoko v realnem dogajalnem prostoru Zgornje Savinjske doline in mestnega trušča Ljubljane. Gre za tip fantastične pripovedi, v katerem se v vsakdanjem življenju pojavijo določene nadnaravne lastnosti in liki (Palček stanovalček, nenavaden družinski pes, hišne miške, lutki Tonejka in Alja). Če poenostavimo, gre za predstavitev izseka iz pripovedovalčevega vsakdanjika in njegovega nenavadnega srečanja s palčkom. Posebno pozornost avtor nameni trenutkom prepoznavanja in razkrivanja mitološkega bitja človeškim očem Korenjaka (pripovedovalca), Zarike in razumevanju psa Stona.

Posebnost Snojeve fantastične pripovedi je poetična naravnost besedila, saj so zadnja poglavja, celo pogovori v njih, skorajda v celoti pesnjeni.

*Škorček Norček* (1988) je klasična fantastična pripoved, ki se posveča otožni tematiki srečanja z onstranstvom. Z literarnim likom dečka Maja, ki si neznansko zaželi češenj s sosedovega drevesa (saj tudi spleza nanj in se tam gosti skupaj s škorci), spoznamo tragičnost dogodka, ko sosed Tahudmož s svojo šibrovko pokonča tatove v svojem drevesu. Deček Maj najverjetneje umre pod streli krutega mejaka, čeprav njegovega trupelca pod češnjo sploh ne najdejo, saj ga odnesejo škorci. V besedilu se prepleta dvoje dogajalnih ravni – resničnostna in irealna, ki se razvije z Majevim potovanjem v Deželo za morjem, od koder se nikoli več ne vrne. Obe plasti povezuje skupinski mistični lik škorcev, ki se v onstranstvo v jatah vračajo vsako pomlad, nazaj v človeško vsakdanjo realnost pa vsako jesen; hkrati ne govorijo človeškega jezika niti v naši resničnosti niti v onstranstvu.

Preden povzamemo bistvene vzporednice besedil iz osemdesetih, naj omenimo, da v tem času nastanejo tudi prva besedila »nam svojskega« (Simončič, 1965) tipa fantastične pripovedi, ki klasičnemu vzorcu dodajajo elemente ekološke okrnjenosti ter tako opozarjajo na sodobno okoljsko problematiko. Tekstov s takšnimi elementi v fantastičnem žanru ni veliko, a med njimi prav zagotovo izstopa Dolenčeva ekološka fantastična pripoved<sup>8</sup> *Strupena Brigita* (1989). Če k temu dodamo še nasploh redkeje opazen, rodoljuben ton pisanja in vključenost raznoterih mitoloških obrazov, kot sta recimo Neptunov in Pozejdonov, potem verjetno ni potrebno izgubljati besed o kompleksnosti besedila. *Strupena Brigita* se lahko pohvali z zapleteno zgodbo, ne nazadnje pa opozarja tudi na problem onesnaženosti Jadranskega morja in odpira vprašanja sosedskih odnosov med državami. Pripoved je zanimiva predvsem s strukturnega vidika, saj uporablja tehniko vložne retrospektivne zgodbe. Le-to Vanetu in očetu pripoveduje Orada, potem ko jo ulovita in nato izpustita. Ribina pripoved spregovori o zgodovini ladje Brigita Montanari in o nesrečnem dogodku dečka Poldka, ki pade s turistične ladje in se (realno gledano) utopi. Na irealni ravni pa presenečen spozna, da lahko na morskem dnu tudi diha ter tako začne pustolovščino, ki jo zaznamujejo raznovrstna morska bitja in mitološki liki.

Fantastična pripoved je tako v osemdesetih letih doživela svojevrsten preporod. Nekaj gre pripisati žanrskemu spajanju, večidel pa so za spremembe odgovorni: liberalizacija življenja, vplivi iz kapitalistično naravnanih zahodnih kultur, ne nazadnje pa tudi posledice pospešene demokratizacije ter nastajanje številnih subkultur in gibanj, ki so v naš javni prostor vnašala pomisleke glede tedanjih ekoloških,

<sup>8</sup> Strinjamo se z Dragico Haramija, ki je termin uporabila v *Pregledu sodobne slovenske mladinske proze* (2005). Nadalje lahko to poimenovanje prepoznamo kot enega izmed subžanrov tipične slovenske mladinske fantastične pripovedi.

pacifističnih, duhovnih in drugih vrednot.<sup>9</sup> Zdi se, da se je tudi mladinska literatura, še posebej njeni daljši fantastični žanri, skušala otresti dotedanje ideološke miselnosti in se je z zdravo mero kritičnosti vključila v interpretacijo tabuiziranih tem, kot so na primer smrt otroka, sprejemanje različnih definicij vere v posmrtno življenje, pomisleki o državnih mejah ipd. Na literarnem področju se kaže izrazit tematski odklon od klasične obravnave fantastičnih elementov v smislu fantastične pripovedi, kot jo je opredelil Klingberg, in sicer: ko otroški literarni lik utrpi škodo/nesrečo, se dogajanje prestavi na irealno raven; ko pa se otrokovo stanje stabilizira, se le-ta vrne v realnost. Povsem takšnega vzorca nismo vajeni pri Snojevem *Škorčku Norčku* (1988), Dolenjčevi *Strupeni Brigiti* (1989), posredno pa tudi ne pri Grafenauerjevi *Majhnici* (1987). Še posebej v prvih dveh tekstih namreč zasledimo obravnavo (kar seveda kaže na napredek v smislu svobodne interpretacije besedila) nekaterih perečih življenjskih tem,<sup>10</sup> ki jih literarni deli nazorno vključujeta navkljub morda nasprotnemu splošnemu družbenopolitičnemu prepričanju.

### *Devetdeseta leta dvajsetega stoletja*

Medtem ko se je tudi na področju nemladinske književne produkcije v osemdesetih in devetdesetih letih (po novo zarisanih mejah evropskega ekonomsko-političnega prostora) ter še kasneje začela čutiti nekakšna izgubljenost,<sup>11</sup> »ki jo je povzročila izguba njenega temeljnega poslanstva – služenja nacionalni ideji« (Starikova, 2006, str. 262), je mladinska fantastična proza ponudila pravo tematsko paleto besedil, na katera so s svojimi žanrskimi prvinami vplivali: mitološko, grozljivo, znanstvenofantastično, fantazijsko in nonsensno. S pojavom fluidnosti omenjenih modusov je smiselno podobno ugotavljati tako za mladinsko književnost kot tudi za nemladinsko, o kateri v osnovi teče avtoričin diskurz. Obe torej težita k nekakšnemu »olajšanju in trivializaciji literarnih žanrov v smeri kriminalke, trilerja in fantastike« (Starikova, 2006, str. 262). Pojmovanje olajšanja vidimo predvsem v smislu samozavedanja, da tudi naša literarna ustvarjalnost nekaj velja, da meje lite-

<sup>9</sup> Duh osemdesetih ni samo prevetrl politične sfere slovenskega družbenega delovanja ter s tem povzročil številne transformacije družbenopolitičnih gibanj v politične stranke, ampak je povzročil tudi spremembo narodnega samodojemanja. S težnjami po samostojnosti in neokrnjeni narodni identiteti se je prepojil tudi tedanji literarni prostor slovenske mladinske in nemladinske ustvarjalnosti. Morda je ravno to (seveda posledično in posredno) lahko eden od razlogov za nastanek številnih odklonov od širšega evropskega dojetja predpisane sheme, ki se je uporabljala pri pisanju mladinske fantastične pripovedi.

<sup>10</sup> Izpostavljamo predvsem smrt in motiv onstranstva.

<sup>11</sup> Pojem izgubljenosti Starikova (2006) podkrepi z mislijo, da se med drugim tudi slovenska književnost osvobodi ideološkosti, zavezanosti k posebnemu narodnostnemu poslanstvu in izpolnjevanju nacionalnih pričakovanj. Avtorica hkrati omenja tudi notranjo potrebo literature po prilagajanju »univerzalnim oblikam in socialnemu ustroju sodobnega življenja« (str. 262), kar kaže na to, da v osnovi zavezanost različnim idejam družbene zavesti (med njimi naj omenimo le eno – gre za že skoraj nenadzorovano iskanje življenjskega smisla, ki izhaja iz sodobnega materialistično usmerjenega družbenopolitičnega vsakdana) ne odpade v celoti. Starikova ugotavlja, da področje literature posledično ukrepa zelo podobno, tj. po zgledu sodobnega življenjskega ritma. Prihaja namreč do prerazporejanja žanrskih sil v smeri minimalizacije, kar sovпада z idejo o mobilnosti in hitrem reakcijskem času sodobnega človeka, ki ga skozi oči književnosti zaznavamo kot bralca ali avtorja.

rarnega ustvarjanja niso določene vnaprej, zamejene z narodnostnimi predstavami o primernosti in sprejemljivosti književne produkcije. Devetdeseta leta so v naš literarni prostor zagotovo prinesla novo energijo, ob liberalizaciji pa tudi nevarnost prekomernega vplivanja s strani drugih literarnih kultur. Strinjamo se s Starikovo, ki uporabi tezo ameriškega sociologa Fukuyama, da gospodarske sile spodbujajo rušenje nacionalnih preprek, s tem pa dosegajo t. i. *macdonaldizacijo/vesternizacijo* nacionalnih kultur in literatur, za katero sta značilni impozantnost, povezanost, še najbolj pa vsiljena širitev vrednot zahodnega načina življenja. Sklepamo lahko, da je zaradi domnevne načrtna deformacije obstoječih nacionalnih in tradicionalnih vrednot takšen poseg lahko definiran kot nova humanistična revolucija. Kljub vsem tujim literarnim vplivom v mladinski literarni prostor ugotavljamo podobno kot Starikova, da nekateri slovenski avtorji do preloma tisočletja sicer poskušajo na novo identificirati pogled tudi na fantastično pisanje,<sup>12</sup> obrzdati protislovja, ki tarejo človeka v času globalizacije, a vseeno ohranijo dobršen del tradicionalnosti, tako v zvezi z vrednotami kot tudi z načinom pisanja.

V tem času zaznamo predvsem tri tematske tokove slovenske mladinske fantastične pripovedi. Prvi je vezan na domače in tuje mitološko izročilo, ki ga v besedilih o vampirjih, čarovnicah in drugih okultnih likih pri pisanju uporabijo Bogdan Novak v *Zaljubljenem vampirju* (1995), Zlata Vokač v *Veselih zgodbah o vampirjih* (1994) in Desa Muck v *Kremplinu* (1996). Njihova besedila združujejo elemente mitološkega in srhljivega, hkrati pa ohranjajo pustolovski navdih. Tu sta še deli *Palčki na Smovskem Griču* (1996) Polonce Kovač in *Prvo potovanje mačka Čunje* (1995) Zlate Vokač, ki na poseben način združujeta pravljlično obarvano irealno plast ter krajevno določljivo, lokalizirano resničnost. Druga skupina del se ukvarja s sodobnim načinom življenja (Feri Lainšček, Bogdan Novak, Maja Novak, Janja Vidmar), z določenimi družbenimi ter tudi splošnimi okoljevarstvenimi problemi: *Fonton* (1998) Desa Muck, *Kam je izginil sneg* (1993) Bine Štampe Žmavc in *Zelena pošast* (1995) Bogdana Novaka. Zadnja tematska skupina, ki oplemeniti klasično pojmovanje fantastične pripovedi in ji doda pridih znanstvene fantastike, se predstavlja z besedili: *Strašljiva Stahovica* (1996) Bogdana Novaka, *Skrivnosti špurkov* (1997) Andreja Rozmana Roze in *Nazaj v preteklost* (1997) Milana Dekleve. Prepletanje žanrov ali t. i. žanrski sinkretizem postane stalnica v mladinskih fantastičnih prozih besedilih na in po prelomu tisočletja. Nadvse zanimivi se izkažejo tudi avtorski posegi v območje med literarnim ustvarjanjem in zgolj informacijskim obveščanjem (pri Desi Muck), pri čemer verjamemo, da je ta fenomen verjetno le zanemarljiv stranski učinek vsiljene ideologije sodobnega kulta potrošništva.

---

<sup>12</sup> Omenimo Nika Grafenauerja (*Majhnica, Mahajana in ostale pravljice o Majhnici*) in Jožeta Snoja (*Palčki so!, Domen Brezdomi in deklica Brezimeni*), ki s specifično poetičnega pristopa k pisanju (oz. vključevanju pesniškega besedila) fantastične pripovedi resnično izstopata med drugimi ustvarjalci.

*Fantastična pripoved na začetku enaindvajsetega stoletja*

Zadnje desetletje je za področje sodobne mladinske fantastike, še posebej pa za razvoj fantastične pripovedi, zelo plodno. Novodobni pristopi pustijo svoj pečat tudi na širše pojmovani fantastični literaturi (Kenda, 1998), vsaj kar zadeva srednje dolga in daljša besedila. V primerjavi s prejšnjimi obdobji luč sveta ugledajo tudi prvi teksti, ki jih je smiselno prištevati ne le k fantastični literaturi, pač pa k doslej za nas še neznanemu podžanru – mladinski fantazijski pripovedi. Nekaj besedil je napisanih po tolkienovskem vzoru, na primer *Potovanja zajca Rona* (2002) Andreja Ivanuše in Robnikovi *Čarniki ali legenda o junakih, ki so rešili svet* (2006), in za zdaj predstavljajo najboljši slovenski literarni približek zahodnim visokofantazijskim pustolovščinam. Druga besedila pa so svojo pot združila z malce distopičnimi idejami. V mislih imamo *Čarobno besedo* (2004) Jane Bauer in *Sibidusovo kukalo* (2005) izpod peres Nine Kokelj in Jana Bučarja.

Druge fantastične pripovedi kažejo na medžanrske povezave z grozljivim, na primer: *Hiša groze* (2000) in *Stvor* (2002), *Zgaga in Mačje oko* (2001), *Zgaga in mesto lutk* (2002) Janje Vidmar, pa tudi Zupanova *Bela noč v Črni vasi* (2009). Spoj distopičnega in znanstvenofantastičnega zaznamujejo naslednja besedila: *Dežela odrezanih glav* (2001) Dima Zupana, *Poskus* (2000) Danile Žorž, prav tako tudi kratka pripoved *Leteči krožnik na našem vrtu* (2002) Janje Vidmar in tekst *Virtualni-svet.com* (2004) Ane Porenta. Ekološko ozaveščeni inačici Lewis Carrollove *Alice v čudežni deželi* sta *Drevo glasov* (2005) Miha Mazzinija in Flisarjeva *Alica v nori deželi* (2008). Ne pozabimo pa tudi sodobnih mladinskih fantastičnih pripovedi, kot so na primer: besedila Marjane Moškrič *Potovanje v nekoč* (2001), Aksinje Kermauner *Modrost starodavnega anka* (2000) in *Fuj, pivoled* (2006); tu so še Neža Maurer s *Prstančico* (2001), Jana Bauer z *Izginjevalcem čarovnic* (2002), Matjaž Pikalo s *Samsaro, deklico, da ji ni para* (2003) in Svetlana Makarovič z *Mi, kosovirji* (2009), ki jih z izjemo treh krajših tekstov Matjaža Pikala (2003) in Aksinje Kermauner (2006) uvrščamo med obsežnejše mladinske fantastične pripovedi. Razvidno je, da se tudi v tem času pojavi tip fantastične proze, ki podpira okoljevarstvene ideje. Tu velja omeniti kratko prozo Mateta Dolenca v zbirki *Leteča ladja* (2002) in kratko fantastično pripoved iz otroškega detektivskega sklopa pripovedi o Izi in Bizi Aksinje Kermauner *Juhuhu pa ena gnila platenka* (2005), ki se na svojevrsten način lotevata problematike Jadranskega morja in njegove onesnaženosti.

Priznati je potrebno, da pri tematsko pestrem repertoarju fantastičnih pripovedi, kot jih zaznamo v zadnjem desetletju, nedvomno dosežemo točko, ko se zdi natančna žanrska klasifikacija skorajda nemogoča. Gre predvsem za podžanre grozljivega, detektivskega, znanstvenofantastičnega, distopičnega in fantazijskega, ki nemalokrat zaznamujejo vsako izmed navedenih besedil, a po večini z medsebojnim spajanjem in le redko popolnoma samostojno. Privzamemo lahko tudi, da je glavnina fantastičnih in fantazijskih pripovedi, ki so nastale v času od leta 2000

pa do danes, daljših. V skladu s tem tudi opažamo, da se je trend glede obsega besedil (glede na časovno obdobje do začetka osemdesetih let, ki ga je v svojih študijah o fantastični pripovedi še raziskovala Marjana Kobe) korenito spremenil, saj je prvo desetletje novega tisočletja zaznamoval predvsem tip fantastične pripovedi, ki po svojem obsegu presega sto strani, s svojo inovativnostjo pa tudi novejši pojav t. i. mladinske fantazijske pripovedi, za katero verjamemo, da se bo na naših tleh še močneje razvila.

### **Kronološki seznam obravnavanih sodobnih slovenskih mladinskih fantastičnih proznih del od leta 1931 do 2009**

#### *Povojno obdobje in mladinska fantastična pripoved*

Josip Ribičič, *Miškolin* (1931); Josip Ribičič, *Nana, mala opica* (1937); Anton Ingolič, *Udarina brigada* (1946); Saša Vuga, *Škorenjček Matevžek* (1955); Vitomil Zupan, *Potovanje v tisočera mesta* (1956); Vid Pečjak, *Drežek in trije Maršovčki* (1961); Vid Pečjak, *Pobegli robot* (1967); Leopold Suhodolčan, *Veliki in mali kapitan* (1968); Jože Snoj, *Barabákos in kosi ali kako si je Pokovčev Igor po pravici prislužil in pošteno odslužil to ime* (1969).

#### *Sedemdeseta leta dvajsetega stoletja*

Vitomil Zupan, *Trije konji* (1970); Kristina Brenkova, *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka* (1972); Kajetan Kovič, *Moj prijatelj Piki Jakob* (1972);<sup>13</sup> Vid Pečjak, *Adam in Eva na planetu starcev* (1972); Ivo Zorman, *Storžkovo popoldne* (1973); Vida Brest, *Veliki čarovnik Ujtata* (1974); Vitomil Zupan, *Plašček za Barbaro* (1974); Svetlana Makarovič, *Kosovirja na leteči žlici* (1974); Svetlana Makarovič, *Kam pa kam, kosovirja?* (1975); Kristina Brenkova, *Srebrna račka, zlata račka* (1975); Jože Snoj, *Avtomoto mravlje* (1975); Polonca Kovač, *Jakec in stric hladilnik* (1976).

#### *Osemdeseta leta dvajsetega stoletja*

Brane Dolinar, *Dnevnik Jureta Novaka ali Mladi Krpani potujejo na Luno* (1980); Vid Pečjak, *Kam je izginila Ema Lauš* (1980); Jože Snoj, *Domen Brezdomi in deklina Brezimena* (1985); Polonca Kovač, *Vesoljsko jajce ali  $1 + 1 = 5$*  (1985); Niko Gra-

<sup>13</sup> Dragica Haramija delo prišteva med kratke fantastične pripovedi, Milena Blažič pa med izrazitejše primere fantastične pripovedi. Besedilo bi sicer glede na ustroj in dogajalni prostor lahko uvrstili med fantastične pripovedi motivnega tipa oživiljenih igrač, ki nastopajo v vsakdanjem svetu. Tekst je členjen na kratka poglavja, njegov obseg pa variira med kratkimi in srednje dolgimi fantastičnimi besedili. Pisan je z izrazito optiko otroškega zornega kota (le da je lik v tem primeru oživiljena igrača – medvedek). O dvodimenzionalnosti dogajalnega prostora ne moremo sklepati, hkrati pa besedilo (po Müllerju) uvrščamo med tista, v katerih se *zgodba odvija v celoti v (sodobnem) realnem svetu*. Verjetno je najbolj smiselna umestitev teksta med mejne primere kratke fantastične pripovedi, saj je Kovičevo delo le zbirka kratkih fantastičnih besedil (brez značilne dvoplastnosti dogajalnega prostora), ki zajema iz življenja oživiljene igrače in sodobne »učiteljeve družine«.

fenauer, *Majhnica* (1987); Jože Snoj, *Škorček Norček* (1988); Jože Snoj, *Palčki so!* (1989); Mate Dolenc, *Strupena Brigita* (1989).

### *Devetdeseta leta dvajsetega stoletja*

Niko Grafenauer, *Mahajana in druge pravljice o Majhnici* (1990); Bina Štampe Žmavc, *Kam je izginil sneg* (1993); Zlata Vokač, *Vesele zgodbe o vampirjih* (1994); Bogdan Novak, *Zaljubljeni vampir* (1995); Bogdan Novak, *Zelena pošast* (1995); Zlata Vokač, *Prvo potovanje mačka Čunje* (1995); Polonca Kovač, *Palčki na Smovskem Griču* (1996); Desa Muck, *Kremplin* (1996); Feri Lainšček, *Velecirkus Argo* (1996); Bogdan Novak, *Strašljiva Stahovica* (1996); Andrej Rozman Roza, *Skrivnost špurkov* (1997); Milan Dekleva, *Naprej v preteklost* (1997); Desa Muck, *Fonton* (1998);<sup>14</sup> Janja Vidmar, *Aknožer* (1998); Maja Novak, *Vile za vsakdanjo rabo* (1998); Primož Suhodolčan, *Živalske novice 1* (1998); Maja Novak, *Male živali iz velikih mest* (1999); Janja Vidmar, *Čudni vitez ali varuj se neznanca s soslednjega gradu* (1999); Janja Vidmar, *Vrtljak čudežev* (1999).

### *Fantastična pripoved na začetku enaindvajsetega stoletja*

Aksinja Kermauner, *Modrost starodavnega anka* (2000); Janja Vidmar, *Hiša groze* (2000); Danila Žorž, *Poskus* (2000); Neža Maurer, *Prstančica* (2001); Marjana Moškrič, *Potovanje v nekoč* (2001); Primož Suhodolčan, *Živalske novice 2* (2001); Janja Vidmar, *Zgaga in Mačje oko* (2001); Dim Zupan, *Dežela odrezanih glav* (2001); Jana Bauer, *Izginjevalec čarovnic* (2002); Mate Dolenc, *Leteča ladja* (2002); Andrej Ivanuša, *Čudovita potovanja zajca Rona. Potovanje 1. Na jug.* (2002); Andrej Ivanuša, *Čudovita potovanja zajca Rona. Potovanje 2. Na sever.* (2002); Andrej Ivanuša, *Čudovita potovanja zajca Rona. Potovanje 3. Na zahod.* (2002); Andrej Ivanuša, *Čudovita potovanja zajca Rona. Potovanje 4. Na vzhod.* (2002); Janja Vidmar, *Leteči krožnik na našem vrtu* (2002); Janja Vidmar, *Stvor* (2002); Janja Vidmar, *Zgaga in mesto lutk* (2002); Matjaž Pikalo, *Samsara, deklica, da ji ni para* (2003); Margit Berlič Ferlinc, *Potovanje nekam drugam* (2004); Marjan Tomšič, *Kar je moje, je tudi tvoje* (2004); Ana Porenta, *Virtualnisvet.com* (2004); Jana Bauer, *Čarobna beseda* (2004); Aksinja Kermauner, *Juhuhu pa ena gnila platenka!* (2005); Nina Kokelj in Jan Bučar, *Sibidusovo kukalo* (2005); Miha Mazzini, *Drevo glasov* (2005); Aksinja Kermauner, *Fuj, pivoled!* (2006); Marko Robnik, *Čarniki. Legenda o junakih, ki so rešili svet. Del 1. Sila* (2006); Marko Robnik, *Čarniki. Legenda o junakih, ki so rešili svet. Del 2. Moč* (2006); Evald Flisar, *Alica v nori deželi* (2008); Svetlana Makarovič, *Mi, kosovirji* (2009); Dim Zupan, *Bela noč v Črni vasi* (2009).

<sup>14</sup> Haramija v znanstveni monografiji *Sedem pisav* (2009) označi *Fonton* kot »delo, v katerem gre za sinkretizem ljubezenske zgodbe in fantastike na nivoju leposlovnega besedila in informativne literature ob podajanju bontonskih pravil telefoniranja« (str. 113). Besedilo Desa Muck bi tako lahko opredelili kot informativno kratko fantastično pripoved.

## PRIMARNA LITERATURA

- Bauer, J. (2002). *Izginjevalec čarovnic*. Ljubljana: Vodnikova založba.
- Bauer, J. (2004). *Čarobna beseda*. Ljubljana: Vodnikova založba.
- Berlič Ferlinc, M. (2004). *Potovanje nekam drugam*. Šmarješke Toplice: Stella.
- Brenkova, K. (1972). *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Brenkova, K. (1975). *Srebrna račka, zlata račka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Brest, V. (1974). *Veliki čarovnik Ujtata*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Dekleva, M. (1997a). *A so kremšnite nevarne*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Dekleva, M. (1997b). *Naprej v preteklost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Dolenc, M. (1989). *Strupena Brigita*. Ljubljana: Borec.
- Dolenc, M. (2002). *Leteča ladja*. Ljubljana: Založba Mladika.
- Dolinar, B. (1980). *Dnevnik Jureta Novaka ali Mladi Krpani potujejo na Luno*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Flisar, E. (2008). *Alica v nori deželi*. Ljubljana: Vodnikova založba.
- Grafenauer, N. (1987). *Majhnica*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grafenauer, N. (1990). *Mahajana in druge pravljice o Majhnici*. Ljubljana: Domus.
- Ingolič, A. (1967). *Udarne brigada*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ivanuša, A. (2002a). *Čudovita potovanja zajca Rona. Potovanje 1. Na jug*. Ljubljana: Založniški atelje Blodnjak.
- Ivanuša, A. (2002b). *Čudovita potovanja zajca Rona. Potovanje 2. Na sever*. Ljubljana: Založniški atelje Blodnjak.
- Ivanuša, A. (2002c). *Čudovita potovanja zajca Rona. Potovanje 3. Na zahod*. Ljubljana: Založniški atelje Blodnjak.
- Ivanuša, A. (2002d). *Čudovita potovanja zajca Rona. Potovanje 4. Na vzhod*. Ljubljana: Založniški atelje Blodnjak.
- Kermauner, A. (2000). *Modrost starodavnega anka*. Radovljica: Didakta.
- Kermauner, A. (2005). *Juhuhu pa ena gnila plastenka! Dob pri Domžalah: Miš*.
- Kermauner, A. (2006). *Fuj, pivoted! Dob pri Domžalah: Miš*.
- Kokelj, N. in Bučar, J. (2005). *Sibidusovo kukalo*. Ljubljana: Prešernova družba.

- Kovač, P. (1976). *Jakec in stric hladilnik*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P. (1978). *Stric hladilnik, boben sreče in kanarček*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P. (1985). *Vesoljsko jajce ali  $1 + 1 = 5$* . Ljubljana: DZS.
- Kovač, P. (1996). *Palčki na Smovskem Griču*. Ljubljana: Založba Mladika.
- Kovačič, L. (1981). *Zgodbe iz mesta Rič-Rač*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovič, K. (1972). *Moj prijatelj Piki Jakob*. Ljubljana: Borec.
- Lainšček, F. (1996). *Velecirkus Argo*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Makarovič, S. (2001). *Kosovirja na leteči žlici*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Makarovič, S. (2002). *Kam pa kam, kosovirja?* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Makarovič, S. (2009). *Mi, kosovirji*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Maurer, N. (2001). *Prstančica*. Ljubljana: Karantanija.
- Mazzini, M. (2005). *Drevo glasov*. Ljubljana: Grlica.
- Moškrič, M. (2001). *Potovanje v nekoč*. Ljubljana: Založba Karantanija.
- Muck, D. (1996). *Kremlin*. Celovec: Mohorjeva založba.
- Muck, D. (1998). *Fonton*. Ljubljana: Tipos.
- Novak, B. (1995a). *Zaljubljeni vampir*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Novak, B. (1995b). *Zelena pošast*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Novak, B. (1996). *Strašljiva Stahovica*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Novak, M. (1998). *Vile za vsakdanjo rabo*. Maribor: Obzorja.
- Novak, M. (1999). *Male živali iz velikih mest*. Ljubljana: Karantanija.
- Pečjak, V. (1965). *Drejček in trije Marsovčki*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pečjak, V. (1967). *Pobegli robot*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pečjak, V. (1972). *Adam in Eva na planetu starcev*. Ljubljana: Obzorja.
- Pečjak, V. (1980). *Kam je izginila Ema Lauš*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Peroci, E. (1985). *Za lahko noč*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pikalo, M. (2003). *Samsara, deklica, da ji ni para*. Radovljica: Didakta.
- Porenta, A. (2004). *Virtualnisvet.com*. Velike Lašče: Zavod za razvijanje ustvarjalnosti.
- Remec, M. (1987). *Kodeljica v vesolju*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Ribičič, J. (1970). *Nana, mala opica*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ribičič, J. (1979). *Miškolin*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Robnik, M. (2006a). *Čarniki. Legenda o junakih, ki so rešili svet. Del 1. Sila*. Ljubljana: Založniški atelje Blodnjak.
- Robnik, M. (2006b). *Čarniki. Legenda o junakih, ki so rešili svet. Del 2. Moč*. Ljubljana: Založniški atelje Blodnjak.
- Rozman Roza, A. (1997). *Skrivnost špurkov*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Snoj, J. (1969). *Barabákos in kosi ali kako si je Pokovčev Igor po pravici prislužil in pošteno odslužil to ime*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Snoj, J. (1975). *Avtomoto mravlje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Snoj, J. (1985). *Domen Brezdomi in deklica Brezimena*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Snoj, J. (1988). *Škorček Norček*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Snoj, J. (1989). *Palčki so!* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Strniša, G. (1980). *Potovanje z bršljanom*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Suhodolčan, L. (1997). *Veliki in mali kapitan*. Ljubljana: Karantanija.
- Suhodolčan, P. (1998). *Živalske novice 1*. Ljubljana: Karantanija.
- Suhodolčan, P. (2001). *Živalske novice 2*. Ljubljana: Karantanija.
- Štampe Žmavc, B. (1993). *Kam je izginil sneg*. Ljubljana: DZS.
- Štampe Žmavc, B. (1996). *Ure kralja Mina*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Tomšič, M. (2004). *Kar je moje, je tudi tvoje*. Ljubljana: Mladika.
- Vidmar, J. (1999a). *Čudni vitez ali Varuj se neznanca s soslednjega gradu*. Ljubljana: Založba Karantanija.
- Vidmar, J. (1999b). *Vrtljak čudežev*. Maribor: Mariborska literarna družba.
- Vidmar, J. (2000). *Hiša groze*. Ljubljana: Karantanija.
- Vidmar, J. (2001). *Zgaga in Mačje oko*. Ljubljana: DZS.
- Vidmar, J. (2002a). *Leteči krožnik na našem vrtu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Vidmar, J. (2002b). *Stvor*. Ljubljana: Založba Karantanija.
- Vidmar, J. (2002c). *Zgaga in mesto lutk*. Ljubljana: DZS.
- Vidmar, J. (2005). *Aknožer*. Tržič: Učila international.

- Vokač, Z. (1994). *Vesele zgodbe o vampirjih*. Šentilj: Aristej.
- Vokač, Z. (1995). *Prvo potovanje mačka Čunje*. Šentilj: Aristej.
- Vuga, S. (1955). *Škorenjček Matevžek*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zorman, I. (1973). *Storžkovo popoldne*. Mladinska knjiga: Ljubljana.
- Zupan, D. (2001). *Dežela odrezanih glav*. Ljubljana: Karantanija.
- Zupan, D. (2009). *Bela noč v Črni vasi*. Ljubljana: Genija.
- Zupan, V. (1956). *Potovanje v tisočera mesta*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zupan, V. (1970). *Trije konji*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zupan, V. (1974). *Plašček za Barbaro*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Žorž, D. (2000). *Poskus*. Ljubljana: Karantanija.

## SEKUNDARNA LITERATURA

- Blažič, M. (2002a). Pojmovanje mitskega in linearnega časa v mladinski književnosti po Marii Nikolajevi in v slovenski mladinski književnosti. *Otrok in knjiga*, (54), 127–133.
- Blažič, M. (2002b). Slovenska realistična in fantastična pripoved pri pouku književnosti v osnovni šoli. V M. Hladnik in G. Kocijan (ur.), *Slovenski roman / Mednarodni simpozij Obdobja – Metode in zvrsti* (str. 663–668). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- Bokal, V. (1977). Povojna slovenska otroška in mladinska književnost. Poskus razdelitve po žanrih. *Naši razgledi*, 26 (17), 438–440.
- Bokal, V. (1979). Fantastična pripoved. *Otrok in knjiga*, (8), 38–48.
- Bokal, V. (1980). Pravlјica in njene sorodne zvrsti. *Otrok in knjiga*, (11), 48–61.
- Haramija, D. (2000). Tipologija slovenske mladinske realistične avanturistične proze. *Jezik in slovstvo*, 45 (4), 133–141.
- Haramija, D. (2001). Sodobna slovenska pravljica. V A. Pintarić (ur.), *Zbornik Zlatni danci 3: Bajke od davnina pa do naših dana* (str. 27–35). Osijek: Pedagoški fakultet.
- Haramija, D. (2002). Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana. V M. Hladnik in G. Kocijan (ur.), *Slovenski roman / Mednarodni simpozij Obdobja – Metode in zvrsti* (str. 171–180). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- Haramija, D. (2005a). Pregled sodobne slovenske mladinske proze. *Jezik in slovstvo*, 50 (3–4), 27–36.

Haramija, D. (2005b). Tema smrti v mladinski prozi. *Jezik in slovstvo*, 49 (5), 23–34.

Haramija, D. (2006). Slovenska mladinska realistična kratka pripovedna proza po letu 1950. V I. Novak Popov (ur.), *Slovenska kratka pripovedna proza / Mednarodni simpozij Obdobja – Metode in zvrsti* (str. 59–70). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.

Haramija, D. (2009). *Sedem pisav*. Maribor: Mariborska knjižnica, revija Otroci in knjiga, Pedagoška fakulteta UM.

Kenda, J. J. (1998). Novejše teorije fantastične literature. *Literatura*, 10 (83–84), 161–189.

Kenda, J. J. (2006a). Strokovna in znanstvena recepcija sodobne fantazijske literature. *Otroci in knjiga*, (65), 5–14.

Kenda, J. J. (2006b). Strokovna in znanstvena recepcija sodobne fantazijske literature. *Otroci in knjiga*, (66), 5–15.

Kenda, J. J. (2006c). Strokovna in znanstvena recepcija sodobne fantazijske literature. *Otroci in knjiga*, (67), 5–14.

Kobe, M. (1982). Fantastična pripoved. *Otroci in knjiga*, (16), 5–18.

Kobe, M. (1983a). Fantastična pripoved. *Otroci in knjiga*, (17), 5–12.

Kobe, M. (1983b). Fantastična pripoved. *Otroci in knjiga*, (18), 5–12.

Kobe, M. (1984). Fantastična pripoved. *Otroci in knjiga*, (20), 5–11.

Kobe, M. (1985). Fantastična pripoved. *Otroci in knjiga*, (22), 5–11.

Kobe, M. (1987). *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kobe, M. (1999a). Sodobna pravljica. *Otroci in knjiga*, (47), 5–11.

Kobe, M. (1999b). Sodobna pravljica. *Otroci in knjiga*, (48), 5–12.

Kobe, M. (2000a). Sodobna pravljica. *Otroci in knjiga*, (49), 5–12.

Kobe, M. (2000b). Sodobna pravljica. *Otroci in knjiga*, (50), 6–15.

Kobe, M. (2002). Mit/mitsko in sodobna pravljica. *Otroci in knjiga*, (54), 39–45.

Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Simončič, M. (1965). Fantastična pripoved na Slovenskem in v zapadni Evropi. *Dialogi*, 1 (5), 249–252.

Starikova, N. (2006). Slovenska kratka proza devetdesetih let 20. stoletja – problem nove identitete. V I. Novak Popov (ur.), *Slovenska kratka pripovedna proza / Mednarodni simpozij Obdobja – Metode in zvrsti* (str. 261–267). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.